

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΤΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΔΕΚΑΤΟ ΤΜΗΜΑ

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του, στις 24 Ιουνίου 2025, με την ακόλουθη σύνθεση: Ευαγγελία Κουλουμπίνη, Αντιπρόεδρος, Πρόεδρος του Τμήματος, Αργυρώ Μαυρομάτη (εισηγήτρια), Νικόλαος Βόγκας, Σύμβουλοι, Αθανάσιος Καρακόιδας και Αθανασία Μυροφόρα - Σιδηροπούλου, Πάρεδροι, οι οποίοι μετέχουν με συμβουλευτική γνώμη.

Γραμματέας: Μαρία Φορτσερά, υπάλληλος του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Γενικός Επίτροπος της Επικρατείας: Παραστάθηκε η Αντεπίτροπος Επικρατείας Ευαγγελία Σεραφή, ως νόμιμη αναπληρώτρια του Γενικού Επιτρόπου της Επικρατείας, ο οποίος είχε κώλυμα.

Για να δικάσει την από 14.4.2025 (με ΑΒΔ .../14.4.2025) έφεση της ανώνυμης εταιρίας με την επωνυμία «... ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΡΕΙΑ» και το διακριτικό τίτλο «... ΑΕ», που εδρεύει στο Μοσχάτο Αττικής (οδ. ... και ...), με ΑΦΜ ..., όπως νόμιμα εκπροσωπείται και η οποία παραστάθηκε δια της πληρεξουσίας δικηγόρου της Έλλης Θανασενάρη (ΑΜ ΔΣΑ ...)

κατά του Ελληνικού Δημοσίου, που εκπροσωπεί νόμιμα ο Υπουργός Οικονομικών, ο οποίος παραστάθηκε δια της Παρέδρου του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους Αγγελικής Χειρδάρη (ΝΣΚ ...)

Με την έφεση αυτή ζητείται η ακύρωση της .../18.2.2025 απόφασης του Γενικού Γραμματέα Διαχείρισης Τομεακών Προγραμμάτων Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), Ταμείου Συνοχής (ΤΣ) και Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ΕΚΤ)

Κατά τη συζήτηση που ακολούθησε το Δικαστήριο άκουσε:

Την πληρεξουσία δικηγόρο της εκκαλούσας, η οποία, αφού αναφέρθηκε στο δικόγραφο της έφεσης, το περιεχόμενο του οποίου ανέπτυξε και προφορικά στο ακροατήριο, ζήτησε την παραδοχή της, καθώς και προθεσμία για να καταθέσει υπόμνημα, η οποία και της δόθηκε μέχρι την Τρίτη 1^η Ιουλίου 2025.

Τη δικαστική πληρεξουσία του Ελληνικού Δημοσίου, η οποία ζήτησε την απόρριψη της έφεσης καθώς και προθεσμία για να καταθέσει υπόμνημα, η οποία και της δόθηκε μέχρι την Τρίτη 1^η Ιουλίου 2025.

Την Ανεπίτροπο της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο, η οποία πρότεινε την απόρριψη της έφεσης.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση, το Δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη στις 26 Φεβρουαρίου του έτους 2026, σε αίθουσα του Δικαστηρίου, με την παρουσία όλων των ανωτέρω μελών του.

**Αφού άκουσε την εισήγηση της Συμβούλου Αργυρώς Μαυρομμάτη
Μελέτησε τα στοιχεία του φακέλου**

Σκέφθηκε σύμφωνα με το νόμο και αποφάσισε τα ακόλουθα :

1. Για την άσκηση της κρινόμενης έφεσης έχει καταβληθεί το νόμιμο παράβολο (βλ. το με κωδικό πληρωμής ... .. ηλεκτρονικό παράβολο της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων).

2. Με την κρινόμενη έφεση, όπως οι λόγοι αυτής αναπτύσσονται με τα από 20.6.2025 και 1.7.2025 νομίμως κατατεθέντα υπομνήματα, ζητείται η ακύρωση της .../18.2.2025 απόφασης του Γενικού Γραμματέα Διαχείρισης Τομεακών Προγραμμάτων ΕΤΠΑ, ΤΣ και ΕΚΤ. Με την απόφαση αυτή επιβλήθηκε σε βάρος της εκκαλούσας δημοσιονομική διόρθωση με ανάκτηση συνολικού ποσού 149.417,59 ευρώ, πλέον τόκων 14.381,53 ευρώ. Το ποσό αυτό, του οποίου ζητείται η επιστροφή, φέρεται ότι αντιστοιχεί στην 1^η ενδιάμεση δόση ενίσχυσης, που καταβλήθηκε στην εταιρεία «...», την οποία διαδέχθηκε κατόπιν συγχώνευσης η εκκαλούσα, για την υλοποίηση επενδυτικού της σχεδίου, το οποίο εντάχθηκε στη Δράση «Ποιοτικός Εκσυγχρονισμός», του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία» (ΕΠΑνΕΚ) της περιόδου 2014-2020 και συγχρηματοδοτείται από το ΕΤΠΑ και εθνικούς πόρους.

Ταυτόχρονα με την ίδια απόφαση εγκρίθηκε η απένταξη της εκκαλούσας από το ως άνω πρόγραμμα χρηματοδότησης.

3. Το νομικό πλαίσιο που ρυθμίζει τη χρηματοδοτική συνεισφορά του ΕΤΠΑ μέσω επιχειρησιακών προγραμμάτων όπως το Ε.Π. «Ανταγωνιστικότητα Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία» (ΕΠΑνΕΚ) κατά την προγραμματική περίοδο 2014-2020 θεσπίζεται με τον Κανονισμό (ΕΕ) 1303/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Δεκεμβρίου 2013 «περί καθορισμού κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, ...» (ΕΕ L 347/320 της 20.12.2013), όπως εξειδικεύεται με τον Κανονισμό (ΕΕ) 1301/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Δεκεμβρίου 2013, σχετικά με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΕ L 347/319 της 20.12.2013). Σύμφωνα, δε, με την υιοθετούμενη από τον Κανονισμό 1303/2013 αρχή της επιμερισμένης διαχείρισης, όπως προκύπτει και από τις αιτιολογικές του σκέψεις 66-67 και τα άρθρα 73-74 αυτού, η πρωταρχική ευθύνη για την υλοποίηση, τη διαχείριση και τον έλεγχο των συγχρηματοδοτούμενων από ευρωπαϊκούς πόρους πράξεων, που εντάσσονται στο πλαίσιο εφαρμογής εγκεκριμένων επιχειρησιακών προγραμμάτων, καθώς και ο έλεγχός τους, ανήκουν, κατά πρώτο λόγο, στην ευθύνη των κρατών μελών. Η αρμοδιότητα του εθνικού νομοθέτη πραγματώνεται στην ελληνική έννομη τάξη με το ν. 4270/2014 «Αρχές δημοσιονομικής διαχείρισης και εποπτείας (ενσωμάτωση της Οδηγίας 2011/85/ΕΕ) - δημόσιο λογιστικό και άλλες διατάξεις» (Α' 143/28.06.2014), και το ν. 4314/2014 «Α) Για τη διαχείριση, τον έλεγχο και την εφαρμογή αναπτυξιακών παρεμβάσεων για την προγραμματική περίοδο 2014-2020, Β) Ενσωμάτωση της Οδηγίας 2012/17 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Ιουνίου 2012 (ΕΕ L 156/16.6.2012) στο ελληνικό δίκαιο, τροποποίηση του ν. 3419/2005 (Α 297) και άλλες διατάξεις» (Α' 265). Κατ' εξουσιοδότηση δε των άνω νόμων εκδόθηκε η 126829/ΕΥΘΥ 1217 (ΦΕΚ Β' 2784/21.12.2015) απόφαση των Υπουργών Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού και Οικονομικών «Σύστημα δημοσιονομικών διορθώσεων και διαδικασίες ανάκτησης αχρεωστήτως ή παρανόμως καταβληθέντων ποσών...».

4. Ειδικότερα, θεσπίζεται ένα σύστημα χρηματοδοτήσεων που παρέχεται από το ΕΤΠΑ για την υλοποίηση έργων, τα οποία συμβάλλουν στην υλοποίηση της αναπτυξιακής στρατηγικής, που καθορίζεται μέσω του οικείου επιχειρησιακού προγράμματος, στο οποίο εντάσσονται (αρ. 2 παρ. 9 και 125 παρ. 3 του Καν. 1303/2013). Επιτυγχάνεται με τον τρόπο αυτό η εκπλήρωση του ευρύτερου σκοπού του ΕΤΠΑ, που συνίσταται εν γένει στη διόρθωση των περιφερειακών ανισοτήτων στην Ένωση [βλ. το άρθρο 176 ΣΛΕΕ, ιδίως αρ. 2 επ. Καν. 1301/2013]. Την υλοποίηση των διαρθρωτικών αυτών έργων - πράξεων αναλαμβάνουν να υλοποιήσουν, στις περιπτώσεις καθεστώτων ενίσχυσης δυνάμει του αρ. 107 της ΣΛΕΕ, όπως εν προκειμένω, οι «δικαιούχοι», που αποτελούν δημόσιες ή ιδιωτικές επιχειρήσεις που λαμβάνουν τη δημόσια ενίσχυση (αρ. 2 παρ. 10 του Καν. 1303/2013). Η θέσπιση των κριτηρίων για την επιλογή και η ίδια η επιλογή των υποψήφιων πράξεων, για συγχρηματοδότηση από το ΕΤΠΑ, αλλά και των «δικαιούχων» που θα υλοποιήσουν την πράξη και θα διαχειριστούν τη χρηματοδότηση, ανατίθεται στην οικεία εθνική Διαχειριστική Αρχή, υπεύθυνη για τη διαχείριση του Επιχειρησιακού Προγράμματος, η οποία διαθέτει ευρύ περιθώριο εκτίμησης, κατά την άσκηση της αρμοδιότητάς της αυτής, το οποίο οφείλει να ασκεί λαμβάνοντας υπ' όψη της, την αποτελεσματική και επιτυχή εκτέλεση των παρεμβάσεων και τη μη υπονόμηση της πρακτικής αποτελεσματικότητας των ενωσιακών κανόνων (αρ. 125 παρ. 3 Καν. 1303/2013, πρβ. Διάταξη ΔΕΕ της 16.1.2014, C-24/13 «Dél-Zempléni Nektár Leader Nonprofit kft. Κατά Vidékfejlesztési Miniszter», σκ. 14, 15 και 16, αποφ. της 25.10.2012, C-592/11 «Anssi Ketelä, σκ. 37, της 11.1.2001, C-403/98 «Azienda Agricola Monte Arcosu Srl», σκ. 26 κ.α.). Η επιλογή των πράξεων, σε επίπεδο εθνικού δικαίου, πραγματοποιείται με την απόφαση ένταξης, που εκδίδεται, μεταξύ άλλων, από τον Ειδικό Γραμματέα στον οποίο υπάγεται η Διαχειριστική Αρχή του Επιχειρησιακού Προγράμματος, ενώ στον ίδιον αναγνωρίζεται και η αρμοδιότητα ανάκλησης της απόφασης αυτής (αρ. 20 ν. 4314/2014).

5. Εγγενές στοιχείο του συστήματος χρηματοδοτήσεων, είναι η υποχρέωση πληροφόρησης των αρμοδίων εθνικών και ενωσιακών αρχών, για την πορεία υλοποίησης των συγχρηματοδοτούμενων Πράξεων και τη χρηστή διαχείριση της

χρηματοδότησης από τους δικαιούχους (ΕλΣυνΟλ. 1440/2022, σκ. 66, 2798/2011, Π.Ε.Κ. απόφ. της 12ης Οκτωβρίου 1999, T-216/96, Conserve Italia κατά Επιτροπής, σκ. 71). Καθιερώνεται, ειδικότερα, με το άνω κανονιστικό πλαίσιο ένα σύστημα λογοδοσίας, με την τήρηση και απόδοση λογαριασμού, από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς, που εκκινεί από το δικαιούχο, υπεύθυνο για την υλοποίηση της πράξης, και καταλήγει στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τελική υπεύθυνη για την εκτέλεση του ενωσιακού προϋπολογισμού (αρ. 317 επ. ΣΛΕΕ). Ο δικαιούχος υποχρεούται να τηρεί λογαριασμό, κατά διακριτό τρόπο από το σύστημα που αφορά στην καταχώρηση λοιπών λογιστικών πράξεων που τον αφορούν, για όλες τις συναλλαγές που έχουν σχέση με την υλοποιούμενη πράξη (αρ. 125 παρ. 4 β Καν. 1303/2013 και 8 παρ. 1 γ ν. 4314/2014). Παράλληλα αυτός υποχρεούται στην καταχώριση όλων των δεδομένων που αφορούν στη διαχείριση της συγχρηματοδοτούμενης πράξης, στο Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα (ΟΠΣ) (αρ. 125 παρ. 2 δ Καν. 1303/2013, αρ. 49 και 55 ν. 4314/2014), μέσω του οποίου η Διαχειριστική Αρχή ή ο Ενδιάμεσος Φορέας Διαχείρισης σε περίπτωση εκχώρησης των αρμοδιοτήτων της πρώτης (αρ. 2 παρ. 18 Καν. 1303/2013, αρ. 13 ν. 4314/2014) παρακολουθεί την υλοποίηση της Πράξης και τη διαχείριση της χρηματοδότησης, καταχωρώντας και η/ο ίδια/ος στοιχεία και δεδομένα που αφορούν στις διαδικασίες προγραμματισμού, διαχείρισης, ελέγχου και υλοποίησης της πράξης και του προγράμματος, προκειμένου και το κράτος μέλος να είναι σε θέση να υποβάλλει, καταλλήλως, στην Επιτροπή τα στοιχεία που αφορούν στην υλοποίηση του φυσικού και οικονομικού αντικειμένου και είναι κρίσιμα για την έγκριση της καταβολής της ενωσιακής συνεισφοράς και την τελική εκκαθάριση των λογαριασμών, από τυχόν οφειλόμενες ή αχρεώστητες πληρωμές, μεταξύ του κράτους μέλους και της Επιτροπής, με το κλείσιμο του Επιχειρησιακού Προγράμματος [ενδεικτικά αρ. 138, 141 Καν. 1303/2013, Ανακοίνωση της Επιτροπής (2021/C 417/01) «Κατευθυντήριες γραμμές για το κλείσιμο επιχειρησιακών προγραμμάτων που εγκρίθηκαν για βοήθεια από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας (2014-2020)», απόφαση της 21.7.2005 του ΔΕΚ Ελληνική Δημοκρατία κατά Επιτροπής, C-370/2003].

6. Περαιτέρω, σε περίπτωση που διαπιστωθεί «παρατυπία» (αρ. 2 παρ. 36 Καν. 1303/2013, αρ. 3 παρ. 19 ν. 4314/2014) από την αρμόδια Διαχειριστική Αρχή ή τον ΕΦΔ, όπως εν προκειμένω, μετά από διοικητικό ή επιτόπιο έλεγχο (αρ. 125 παρ. 4 α Καν. 1303/2013, αρ. 21, 22 ν. 4314/2014, αρ. 3 και 4 της 126829/ΕΥΘΥ 1217), εκδίδεται απόφαση δημοσιονομικής διόρθωσης για την ακύρωση του συνόλου ή μέρους της δημόσιας χρηματοδότησης, η οποία δύναται να περιλαμβάνει και ανάκτηση των αχρεωστήτως ή παρανόμως καταβληθέντων ποσών. Ειδικότερα, με την απόφαση δημοσιονομικής διόρθωσης (αρ. 143 Καν. 1303/2013, αρ. 3 παρ. 22 ν. 4314/2014) που ενσωματώνει τα αποτελέσματα των ελεγκτικών επαληθεύσεων, επέρχεται η ακύρωση της εγγραφής μέρους ή του συνόλου της ενωσιακής ή και της εθνικής συνδρομής, η οποία αντιστοιχεί στις παράτυπες δαπάνες που διαπιστώθηκαν. Η ακύρωση αυτή συνεπάγεται την εκκαθάριση των λογαριασμών από τις παράτυπες δαπάνες, ώστε να γίνει επαναφορά αυτών στην διαχειριστική κατάσταση που υπήρχε προ της συντέλεσης της παρατυπίας.

7. Με την επιβολή του αποκαταστατικού αυτού μέτρου, της δημοσιονομικής διόρθωσης, με την οποία επέρχεται ακύρωση της εγγραφής μέρους ή του συνόλου της ενωσιακής ή και της εθνικής συνδρομής που αντιστοιχεί στις παράτυπες δαπάνες που διαπιστώθηκαν, οι καταβολές αντιστοιχίζονται με τις διορθωμένες λογιστικές εγγραφές, και ολοκληρώνεται με τον τρόπο αυτό η τακτοποίηση των λογαριασμών του προγράμματος, χωρίς να απαιτείται, για την τακτοποίηση αυτή, η υλική επιστροφή των παρανόμως ή αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών της ενίσχυσης, που ανάγεται σε επόμενο στάδιο. Αν έχει επέλθει ήδη χρηματική μετακίνηση στον τελικό δικαιούχο και οι παράτυπες δαπάνες βάρυναν τις πιστώσεις του επιχειρησιακού προγράμματος και πληρώθηκαν από αυτό, τότε επιβάλλεται και ανάκτηση σε βάρος του λαβόντος την ενίσχυση, υπεύθυνου των παρατυπιών. Αν ωστόσο οι παράτυπες δαπάνες δεν έχουν εισέτι καταβληθεί στο δικαιούχο, η ακύρωση – μείωση, εν όλω ή εν μέρει, της δημόσιας συνεισφοράς, μέχρι το αναλογούν στις παράτυπες δαπάνες ύψος, επάγεται έννομες συνέπειες για το μέλλον που αφορούν στη διακοπή ή συνέχιση της χρηματοδότησης (ΕλΣυν Ολ. 1951/2020, σκ. 49, 55).

8. Εξάλλου, στο πλαίσιο της ευχέρειας που παρέχεται, κατά γενική αρχή, στη διοίκηση να ανακαλεί οίκοθεν τις παράνομες πράξεις της (ΣτΕ 1185/2025), σε περίπτωση που διαπιστωθεί ότι παρανόμως εκδόθηκε η απόφαση ένταξης, παρέχεται η δυνατότητα στον αρμόδιο Γραμματέα, στον οποίο υπάγεται η οικεία Διαχειριστική Αρχή να προβεί σε ανάκληση αυτής (βλ. σκ. 4 της παρούσας απόφασης). Το ζήτημα της ανάκλησης της απόφασης ένταξης δεν ρυθμίζεται από τους τομεακούς Κανονισμούς που διέπουν τις χρηματοδοτικές παρεμβάσεις των Ταμείων της Ένωσης, όπως και του ΕΤΠΑ. Συνακόλουθα η αρμοδιότητα αυτή ανήκει στην ευχέρεια του εκάστοτε εθνικού οργάνου δοθέντος ότι όμοια ευχέρεια αναγνωρίζεται σ' αυτό και για την έκδοση της απόφασης ένταξης από το ενωσιακό δίκαιο (σκ. 4 της παρούσας).

9. Ωστόσο, διαφορετική λειτουργία επιτελεί η απόφαση ανάκλησης της απόφασης ένταξης σε περίπτωση που έχουν ήδη κινηθεί οι λογαριασμοί για την υλοποίηση της πράξης. Τούτο, διότι, στην περίπτωση αυτή, η φύση της πράξης «ανάκλησης της συνεισφοράς» (βλ. και σχετικώς απόφαση της 8.6.2023, ANAS, C-545/2021, σκ. 21), αποτελεί αποκαταστατικό μέτρο, δίωξης της διαπιστωθείσας «παρατυπίας» και υπόκειται στους κανόνες που υπόκεινται και τα μέτρα της δημοσιονομικής διόρθωσης και ανάκτησης (ΕλΣυν Τμ. Έβδομο 1278/2023 και εκεί νομολογία). Ειδικότερα, δοθέντος ότι ο Κανονισμός 1303/2013 ως μέτρο δίωξης των παρατυπιών προβλέπει μόνο τη δημοσιονομική διόρθωση και τυχόν ανάκτηση, η απένταξη, ως αμιγώς εθνικό προβλεπόμενο μέτρο, δεν πρέπει να υπονομεύει την πρακτική αποτελεσματικότητα των ενωσιακών κανόνων ως προς τα ως άνω μέτρα (σκ. 4 της παρούσας και εκεί νομολογία), ιδίως αναφορικά με την, κατά δεσμία αρμοδιότητα, ανάκτηση τυχόν αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών, συνεπεία διαπιστωθείσας παρατυπίας (ΕλΣυνΤμ Δέκατο 861/2025, σκ. 6), αλλά και την εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας.

10. Ειδικότερα, όταν η οικεία εθνική αρχή καλείται να προσδιορίσει το ποσό προς επιβολή, οφείλει, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο αρ. 143 παρ. 2 Καν. 1303/2013 να τηρεί την αρχή της αναλογικότητας, κατά τρόπο ώστε το ποσό του οποίου ζητείται η επιστροφή να μην είναι δυσαναλόγως υψηλό σε σχέση με τις διαπραχθείσες παρατυπίες, προβαίνοντας υποχρεωτικά, σε κατά περίπτωση

εξέταση, όλων των πραγματικών περιστατικών, με βάση τα κριτήρια της φύσης της διαπιστωθείσας παρατυπίας, τη σοβαρότητά της και την οικονομική ζημία την οποία προκάλεσε ή μπορούσε να προκαλέσει στο οικείο Ταμείο (ΕλΣυν Τμ Δέκατο 861/2025, σκ. 6). Η διαφορετική φύση της πράξης απένταξης, όταν έχουν κινηθεί οι λογαριασμοί για την υλοποίηση της πράξης, επιβεβαιώνεται σύμφωνα και με το αρ. 2 παρ. 4 της 126829/ΕΥΘΥ 1217, το οποίο αφενός εντάσσει την απόφαση απένταξης μιας πράξης και εφόσον έχει καταβληθεί ποσό δημόσιας συνεισφοράς, στο πεδίο εφαρμογής του «συστήματος δημοσιονομικών διορθώσεων...», με τον τρόπο αυτό η πράξη αυτή χάνει την αυτοτέλειά της, αφετέρου ορίζει εφαρμοστέες τις διατάξεις των αρ. 8 και 10 της ως άνω απόφασης που αφορούν στον τύπο και στο περιεχόμενο της δημοσιονομικής διόρθωσης και τη διαδικασία ανάκτησης, η οποία, κατά την εν λόγω διάταξη, ακολουθείται υποχρεωτικά.

11. Κατόπιν όλων των προαναφερομένων, και δοθέντος ότι εν προκειμένω η πράξη βρίσκεται σε φάση ολοκλήρωσης, έχει καταβληθεί το μεγαλύτερο μέρος της δημόσιας χρηματοδότησης, με τη διενέργεια επάλληλων ενδιάμεσων ελεγκτικών επαληθεύσεων, οι δε λογαριασμοί για την παρακολούθηση της πράξης έχουν ήδη κινηθεί με την καταχώριση στοιχείων που αφορούν στη διαχείριση του μεγαλύτερου μέρους της χρηματοδότησης, η προσβαλλόμενη απόφαση όχι μόνο κατά το σκέλος της επιβολής δημοσιονομικής διόρθωσης και ανάκτησης, αλλά και κατά το σκέλος της απένταξης, συνιστούν εγγραπτέα και καταχωρητέα στους λογαριασμούς και ιδίως στο ΟΠΣ, στοιχεία, που αφορούν στη διαχείριση της χρηματοδότησης, τείνουν στην τακτοποίηση των τηρουμένων λογαριασμών, ενώ επιλύουν την εκκρεμότητα που δημιουργεί η διαπίστωση και η καταχώριση της, κατόπιν της προηγηθείσας ελεγκτικής επαλήθευσης, παρατυπίας στους λογαριασμούς αυτούς.

12. Εξάλλου, υποκείμενη αιτία, ταυτόσημη, για όλα τα σκέλη της προσβαλλόμενης απόφασης, είναι ο δημοσιονομικός έλεγχος του αρμοδίου Ενδιάμεσου Φορέα Διαχείρισης, για τη χρηστή διαχείριση της χρηματοδότησης, ο οποίος στοχεύει στην αποκατάσταση των τηρουμένων λογαριασμών, συνεπεία της διαπιστωθείσας παρατυπίας, με την ανάκληση του συνόλου της χρηματοδοτικής συνεισφοράς και την ανάκτηση του καταβληθέντος μέρους της από το δικαιούχο.

Συνεπώς, η ανάκληση της προκειμένης πράξης ένταξης δεν πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της αμφισβήτησης των προϋποθέσεων έκδοσής της, υπό το πρίσμα της διακριτικής ευχέρειας που έχει η διοίκηση, γενικά, να ανακαλεί τις παρανόμως εκδοθείσες πράξεις της, εντός ευλόγου χρόνου, αλλά εκδόθηκε στο πλαίσιο δημοσιονομικού ελέγχου της διαχείρισης της καταβληθείσας χρηματοδότησης, με στόχο την διόρθωση των λογαριασμών και την ανάκτηση τυχόν αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών. Κατόπιν αυτού, με την αμφισβήτηση της προσβαλλόμενης απόφασης τόσο κατά το σκέλος της πράξης απένταξης, όσο και κατά το σκέλος της επιβολής δημοσιονομικής διόρθωσης και ανάκτησης, εγείρεται αμφισβήτηση, για την οποία ζητείται δικαστική προστασία, σχετικά με «τον έλεγχο των λογαριασμών» του αρ. 98 παρ. 1 γ και στ του Συντάγματος, συνεπώς, το Δικαστήριο έχει εν προκειμένω δικαιοδοσία για την εκδίκαση της διαφοράς που εισάγεται ενώπιον του (ΕλΣυνΟλ. 201/2021, σκ. 16-18, ΕλΣυν Ολ. 1334/2023, ΕλΣυν Τμ Έβδομο 1278/2023).

13. Στην υπό κρίση υπόθεση από το σύνολο των στοιχείων του φακέλου προκύπτουν τα ακόλουθα:

14. Με την 3185/1063/A3/4.6.2018 «Πρόσκληση» του Αναπληρωτή Υπουργού Οικονομίας και Ανάπτυξης (ΑΔΑ : ΨΙ7Ω465ΧΙ8-Φ8Σ) κλήθηκαν οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις να υποβάλλουν αιτήσεις για την ενίσχυση επενδυτικών τους σχεδίων, στο πλαίσιο της Δράσης «Ποιοτικός Εκσυγχρονισμός» του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία» της περιόδου 2014-2020, που συγχρηματοδοτούνταν από το ΕΤΠΑ και εθνικούς πόρους. Στόχος της Δράσης «Ποιοτικός Εκσυγχρονισμός» είναι η χρηματοδοτική ενίσχυση υφιστάμενων, μεσαίων, επιχειρήσεων προκειμένου να αναβαθμίσουν και να βελτιώσουν την ανταγωνιστική τους θέση στην εσωτερική και εξωτερική αγορά, επενδύοντας στον εκσυγχρονισμό τους και την ποιοτική αναβάθμισή τους μέσω της απόκτησης νέων σύγχρονων μηχανημάτων και εν γένει εξοπλισμού, όπως και μέσω της εισαγωγής συστημάτων πιστοποίησης - διαχείρισης ποιότητας, του σχεδιασμού, της τυποποίησης και πιστοποίησης προϊόντων.

15. Σύμφωνα με τα οριζόμενα στην άνω «Πρόσκληση» (η τήρηση των όρων της οποίας δεσμεύει το δικαιούχο με βάση και τη σχετική απόφαση ένταξης), οι δικαιούχοι επενδυτές είναι υπεύθυνοι για την υλοποίηση, την παρακολούθηση και τη διασφάλιση της προόδου του έργου τους, καθώς και την ολοκλήρωση του φυσικού και οικονομικού αντικειμένου με βάση τα εγκεκριμένα χαρακτηριστικά του έργου τους (αρ. 10.1). Ειδικότερα, η πιστοποίηση της προόδου των έργων και συνακόλουθα η καταβολή της χρηματοδότησης, από τον αρμόδιο Ενδιάμεσο Φορέα Διαχείρισης, πραγματοποιείται μετά από αίτημα επαλήθευσης που υποβάλλει ο δικαιούχος, ενώ ο τελικός έλεγχος για την επαλήθευση της ολοκλήρωσης του φυσικού και οικονομικού αντικειμένου του έργου ορίζεται ότι γίνεται με επιτόπιο έλεγχο, μετά από αίτημα που υποβάλλει ο δικαιούχος, 60 ημέρες μετά την λήξη της διάρκειας υλοποίησης των έργων. Ορίζεται δε ότι ο Ενδιάμεσος Φορέας Διαχείρισης, προκειμένου η επιχείρηση να είναι κατάλληλα προετοιμασμένη κατά την ημερομηνία της επαλήθευσης, αποστέλλει σχετικό έγγραφο ειδοποίησης πριν την ακριβή ημερομηνία της επαλήθευσης και κατόπιν συνεννόησης με την επιχείρηση (αρ. 10.1). Απαραίτητη προϋπόθεση για την ολοκλήρωση και παραλαβή του έργου είναι, μεταξύ των άλλων, το έργο να είναι ολοκληρωμένο και λειτουργικό, να έχει άδεια λειτουργίας εν ισχύ, ενώ ορίζεται επιπρόσθετα ότι πρέπει το υλοποιηθέν και πιστοποιηθέν οικονομικό αντικείμενο να είναι μεγαλύτερο ή ίσο του 40% του εγκεκριμένου προϋπολογισμού, με ελάχιστο κατώτατο όριο της υλοποιηθείσας επένδυσης το ποσό των 50.000,0 ευρώ (αρ. 10.3).

16. Μετά την σύνταξη της Τελικής Έκθεσης Επαλήθευσης – Πιστοποίησης της Πράξης, την προσκόμιση των δικαιολογητικών νόμιμης λειτουργίας, την αποπληρωμή της χρηματοδότησης και την οριστική παραλαβή, ο Ενδιάμεσος Φορέας Διαχείρισης, προβαίνει στη σύνταξη της «Βεβαίωσης Ολοκλήρωσης Πράξης», την οποία κοινοποιεί στο Δικαιούχο και με την οποία βεβαιώνεται η ολοκλήρωση της υλοποίησης του φυσικού και οικονομικού αντικειμένου της Πράξης (αρ. 10.3) . Μεταξύ των βασικών υποχρεώσεων των δικαιούχων, περιλαμβάνεται δε η υποχρέωσή τους, για το χρονικό διάστημα από την ένταξή τους στο πρόγραμμα και μέχρι την τελική πληρωμή της δημόσιας δαπάνης σε

αυτούς, να μην διακόπτουν την υλοποίηση και λειτουργία της ενισχυθείσας επένδυσης, εκτός αν συντρέχουν λόγοι ανωτέρας βίας, για τους οποίους απαιτείται ενημέρωση του Ενδιάμεσου Φορέα Διαχείρισης (αρ. 14.1 παρ. ix).

17. Μετά την τελική αποπληρωμή και τη βεβαίωση ολοκλήρωσης της Πράξης, άρχεται η φάση των μακροχρόνιων υποχρεώσεων, όπου ο δικαιούχος αναλαμβάνει την υποχρέωση να λειτουργήσει πραγματικά την επένδυση για χρονικό διάστημα τριών ετών (αρ. 14.2). Ορίζεται δε ειδικά για το στάδιο αυτό ότι «σε περίπτωση διακοπής της λειτουργίας της επιχειρηματικής δραστηριότητας της ενισχυθείσας επιχείρησης, καθώς και της παραγωγικής λειτουργίας της ενισχυθείσας επένδυσης στο διάστημα αυτό, επιβάλλεται ολική ή αναλογική δημοσιονομική διόρθωση και ανάκτηση σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις.». Περαιτέρω ορίζεται ότι οι όροι υλοποίησης της πράξης όπως ορίζονται στην απόφαση ένταξης είναι ουσιώδεις και οποιαδήποτε μονομερής αλλαγή από τον δικαιούχο χωρίς προηγούμενη έγκριση από την αρμόδια διαχειριστική αρχή ή τον Ενδιάμεσο Φορέα Διαχείρισης δύναται να έχει ως αποτέλεσμα τη διακοπή χρηματοδότησης της πράξης. Οι πληρωμές που πραγματοποιούνται συνεπεία αυτής της αλλαγής, δεν είναι επιλέξιμες μέχρι την αναγνώρισή τους από την αρμόδια διαχειριστική αρχή ή τον Ενδιάμεσο Φορέα (αρ. 11). Ειδικότερα, ορίζεται, μεταξύ άλλων, ότι κατά τη διάρκεια υλοποίησης του επενδυτικού σχεδίου, επιτρέπονται τροποποιήσεις ήσσονος σημασίας στις οποίες συγκαταλέγονται η μεταβολή εταιρικής – μετοχικής σύνθεσης, καθώς και η αλλαγή της έδρας της επιχείρησης ή και του τόπου εγκατάστασης εντός της Περιφέρειας χρηματοδότησης του επενδυτικού σχεδίου (αρ. 11.1).

18. Με την .../.../.../9.8.2018 (ΑΔΑ : ...) απόφαση της Ειδικής Γραμματέα Διαχείρισης Τομεακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων ΕΤΠΑ και ΤΣ, εγκρίθηκε η αίτηση για τη χρηματοδότηση, του επενδυτικού σχεδίου της εταιρίας «...», με αντικείμενο την επέκταση των εγκαταστάσεων εξυπηρέτησης χονδρικού εμπορίου κρέατος, που διατηρούσε επί της οδού ... .. και ... στην Αργυρούπολη Αττικής και εντάχθηκε αυτό, με δικαιούχο την άνω εταιρεία, στο άνω πρόγραμμα ενισχύσεων, με κωδικό MIS ... . Ο συνολικός εγκεκριμένος προϋπολογισμός για την υλοποίηση της εν λόγω επένδυσης, σύμφωνα με την απόφαση ένταξης,

ανερχόταν σε 399.905,59 ευρώ, εκ των οποίων η επιλέξιμη δημόσια δαπάνη, που θα καταβαλλόταν από το πρόγραμμα, ανερχόταν σε 199.953,30 ευρώ. Η μέγιστη διάρκεια υλοποίησης ορίστηκε αρχικά έως 8.8.2020, ενώ κατόπιν της 1085/6.4.2022 απόφασης του Υφυπουργού Ανάπτυξης και Επενδύσεων (ΑΔΑ : ΨΗΖΒ46ΜΤΛΡ-ΣΕΘ) με την οποία εγκρίθηκε η 6η τροποποίηση της άνω «Πρόσκλησης», ορίστηκε ότι η προθεσμία ολοκλήρωσης, όλων των επενδυτικών έργων που έχουν εγκριθεί έως 15.10.2018, όπως και το προκείμενο, δε θα υπερβαίνει τους 36 μήνες και 132 ημέρες από την έκδοση της απόφασης ένταξης και συνεπώς η διάρκεια υλοποίησης του προκείμενου έργου, παρατάθηκε έως και 19.1.2022.

19. Μετά την από 7.2.2020 αίτηση της δικαιούχου εταιρείας πραγματοποιήθηκε διοικητικός έλεγχος, για την επαλήθευση της προόδου του φυσικού και οικονομικού αντικείμενου της επένδυσης, για τον οποίο συντάχθηκε η από 7.9.2020 «έκθεση 1ης ενδιάμεσης διοικητικής επαλήθευσης», του «Ενδιάμεσου Φορέα Επιχειρησιακού Προγράμματος Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία - ΕΦΕΠΑΕ» (στον οποίον ανατέθηκαν καθήκοντα Διαχείρισης με την απόφαση 3007/887 Α1, ΦΕΚ Β΄ 1941/31.5.2018 του Αναπληρωτή Υπουργού Οικονομίας και Ανάπτυξης), βάσει των αποτελεσμάτων της οποίας πιστοποιήθηκαν συνολικά δαπάνες για το έργο ύψους 298.835,17 ευρώ, με αναλογούσα σε αυτές δημόσια χρηματοδότηση ύψους 149.417,59 ευρώ η οποία καταβλήθηκε στη συνέχεια στην δικαιούχο εταιρεία. Διαπιστώθηκε δε ότι έχει υλοποιηθεί το μεγαλύτερο μέρος του έργου, σε ποσοστό άνω του 70%. Κατόπιν αιτήματος που υπέβαλε η δικαιούχος στις 4.1.2022, διενεργήθηκε στις 14.4.2022 επιτόπια επαλήθευση για τον τελικό έλεγχο ολοκλήρωσης της επένδυσης από ομάδα ελέγχου του ΕΦΕΠΑΕ. Στις 1.12.2022 οριστικοποιήθηκε ο έλεγχος και συντάχθηκε η από ίδια ημερομηνία «έκθεση πιστοποίησης τελικού ελέγχου» βάσει των αποτελεσμάτων της οποίας οι συνολικά πιστοποιημένες δαπάνες του έργου διαμορφώθηκαν σε 335.141,07 ευρώ με αναλογούσα σε αυτές δημόσια χρηματοδότηση ύψους 167.570,54 ευρώ. Πιστοποιήθηκε δε ως τελικό πληρωτέο υπόλοιπο στη δικαιούχο εταιρεία το ποσό των (167.570,54-149.417,59=) 18.152,95 ευρώ. Διαπιστώθηκε δε ότι το έργο είχε

ολοκληρωθεί εμπρόθεσμα από 24.11.2021 και είναι λειτουργικό (σελ. 9 και 101 της έκθεσης).

20. Κατά τον έλεγχο των υποβληθέντων δικαιολογητικών εκταμίευσης του τελικού πληρωτέου ποσού, διαπιστώθηκε ότι σε εκτέλεση της από 20.6.2022 απόφασης του Διοικητικού Συμβουλίου της ήδη εκκαλούσας εταιρείας «... Α.Ε.» και του Διοικητικού Συμβουλίου της αρχικής δικαιούχου «...» καταρτίστηκε σύμφωνα με τη διαδικασία των άρθρων 7 έως 21 και 30 έως 38 του ν. 4601/2019 (φεκ. τ. Α' 44) σχέδιο σύμβασης συγχώνευσης με το οποίο η πρώτη και ήδη εκκαλούσα θα απορροφούσε τη δεύτερη, αρχική δικαιούχο. Οι Γενικές συνελεύσεις των μετόχων, κατά τις συνεδριάσεις τους, στις 4.10.2022, αποφάσισαν την έγκριση του σχεδίου σύμβασης συγχώνευσης, με απορρόφηση, κατόπιν δε αυτού, καταρτίστηκε το .../19.12.2022 συμβόλαιο συγχώνευσης του συμβολαιογράφου Κρωπίας ... . Με την .../30.12.2022 απόφαση του ΓΕΜΗ εγκρίθηκε η συγχώνευση των δύο εταιρειών, με απορρόφηση της δεύτερης, αρχικής δικαιούχου, από την πρώτη, κατά σειρά αναφερόμενη και ήδη εκκαλούσα. Δοθέντος ότι, με βάση την 1805/6.4.2022 ισχύουσα 6η τροποποίηση της «Πρόσκλησης» δεν επιτρέπονταν οι συγχωνεύσεις, απορροφήσεις και λοιποί εταιρικοί μετασχηματισμοί (αρ. 14.1), δεν εκταμιεύθηκε το τελικό ποσό. Με την 69597/1.8.2023 απόφαση του Αναπληρωτή Υπουργού Οικονομικών (ΑΔΑ : 9ΖΜΣΗ-2ΜΣ) τροποποιήθηκαν οριζόντια οι προσκλήσεις των Δράσεων κρατικών ενισχύσεων του Ε.Π. «Ανταγωνιστικότητα Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία» της περιόδου 2014-2020 (μεταξύ των οποίων και της Δράσης «Ποιοτικός Εκσυγχρονισμός»), ειδικά ως προς το επιτρεπτό των εταιρικών μεταβολών και ορίστηκε ότι επιτρέπονται οι εταιρικοί μετασχηματισμοί του ν. 4601/2019 (Α' 44), υπό την προϋπόθεση ότι, δεν αλλοιώνονται οι τυπικές προϋποθέσεις συμμετοχής, εξασφαλίζεται η πρόθεση ολοκλήρωσης της επένδυσης από το νέο φορέα και η καθολική διαδοχή του φορέα από το νέο, ως προς όλα τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις, ελέγχεται η σώρευση ενίσχυσης με τυχόν άλλες και τέλος εξακολουθούν να εξυπηρετούνται οι αρχικοί στόχοι της επένδυσης και να διατηρείται ο ολοκληρωμένος χαρακτήρας της.

21. Με την από 2.8.2024 επιστολή του ΕΦΕΠΑΕ ζητήθηκε από τη δικαιούχο του έργου η υποβολή αιτήματος τροποποίησης προκειμένου να διαπιστωθεί η νομιμότητα των μεταβολών που επήλθαν μετά τη συγχώνευση. Ακολούθως, η ήδη εκκαλούσα, υπέβαλε το από 5.8.2024 αίτημά της, στο οποίο δήλωνε μεταξύ άλλων, ότι όλα τα πάγια της αρχικής δικαιούχου, απορροφώμενης μεταφέρθηκαν στην ήδη εκκαλούσα και ο τρόπος υλοποίησης της επένδυσης δηλώθηκε ότι είναι το κατάστημα επί της οδού ... και ... ... στην Αργυρούπολη. Το αίτημα αυτό αξιολογήθηκε θετικά και εγκρίθηκε στις 23.9.2024 από τον ΕΦΕΠΑΕ. Σχετικώς συντάχθηκε η από ίδια ημερομηνία έκθεση αξιολόγησης αιτήματος τροποποίησης, σύμφωνα με την οποία, λόγω του εταιρικού μετασχηματισμού που ολοκληρώθηκε στις 30.12.2022, προκύπτουν πέραν των ανωτέρω και αλλαγές που αφορούν στον τόπο υλοποίησης της επένδυσης, αναφορικά με το κατάστημα στην οδό ... και ... ... στην Αργυρούπολη, με την έδρα της επιχείρησης στον οδό ... και ... στο Μοσχάτο και με το υποκατάστημα στην οδό ... .. Κατόπιν αυτών, με την Ν...ΠΕ-.../23.9.2024 επιστολή του ΕΦΕΠΑΕ ενημερώθηκε η ήδη εκκαλούσα σχετικά με την αξιολόγηση του αιτήματος τροποποίησης που υπέβαλε, ότι, μεταξύ άλλων, «α) το αίτημα για αλλαγή έδρας γίνεται δεκτό, β) το αίτημα για αλλαγή/προσθήκη τόπου υλοποίησης/εγκατάστασης επένδυσης γίνεται δεκτό, β) το αίτημα για μεταβολή νομικής μορφής ή και επωνυμίας της επιχείρησης γίνεται δεκτό...».

22. Στο ενδιάμεσο χρονικό διάστημα από την υποβολή του αιτήματος τροποποίησης και έως την έγκρισή του, πραγματοποιήθηκε επιτόπιος έλεγχος για τη διαπίστωση της ολοκλήρωσης της επένδυσης εκ μέρους της ήδη εκκαλούσας. Σύμφωνα με τη σχετικώς συνταχθείσα, από 25.9.2024, τελική έκθεση πιστοποίησης, διενεργήθηκαν επιτόπιες επαληθεύσεις στις 5.9.2024 και στις 20.9.2024 και στους τρεις (3) προκύψαντες, κατόπιν του εταιρικού μετασχηματισμού, τόπους υλοποίησης της επένδυσης, ήτοι στο κατάστημα στην οδό ... και ... ... στην Αργυρούπολη, στην έδρα της επιχείρησης στην οδό ... και ... στο Μοσχάτο και στο υποκατάστημα στην οδό ... .. Κατά τις επιτόπιες επαληθεύσεις διαπιστώθηκε ότι σημαντικό μέρος του εγκεκριμένου εξοπλισμού που είχε προμηθευτεί η αρχική δικαιούχος δεν ήταν εγκατεστημένο σε κανέναν από

τους τρεις τόπους, ενώ δεν έχει προσκομιστεί έγγραφο αδειοδότησης ή αίτηση αδειοδότησης, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία, που να περιλαμβάνει την ενισχυόμενη στο πλαίσιο της υλοποιηθείσας επένδυσης, δραστηριότητα με ΚΑΔ 46.32.1 «χονδρικό εμπόριο κρέατος και προϊόντων κρέατος» για την έδρα της επιχείρησης στην οδό ... και ... στο Μοσχάτο καθώς και στο υποκατάστημα επί της οδού ... .. .

23. Ειδικότερα, εξαιτίας του γεγονότος ότι δεν βρέθηκαν εγκαταστημένοι και σε λειτουργία οι τέσσερις (4) ψυκτικοί θάλαμοι με τα παρελκόμενά τους που είχε προμηθευτεί η αρχική δικαιούχος, κρίθηκαν μη επιλέξιμες οι ακόλουθες δαπάνες : α) για το τιμολόγιο .../10.10.2018 του εκδότη ... ΕΕ, καθαρής αξίας 68.853,02 ευρώ, κρίθηκε μη επιλέξιμη δαπάνη 63.653,02 ευρώ, β) για το τιμολόγιο Α.../12.12.2018 του εκδότη ... ΕΕ καθαρής αξίας 658,0 ευρώ κρίθηκε μη επιλέξιμη η δαπάνη του συνόλου του τιμολογίου γ) για το τιμολόγιο .../28.12.2018 του εκδότη ... ΕΕ, αξίας 15.000,0 ευρώ, αιτούμενης δαπάνης 9.500,0 ευρώ κρίθηκε μη επιλέξιμη δαπάνη 9.500,0 ευρώ, δ) για το τιμολόγιο .../29.12.2018 του ιδίου εκδότη καθαρής αξίας 14.000,0 ευρώ κρίθηκε μη επιλέξιμη η δαπάνη του συνόλου του τιμολογίου , ε) για το τιμολόγιο .../29.12.2018 του ιδίου εκδότη αξίας 31.000,0 ευρώ κρίθηκε μη επιλέξιμη η δαπάνη του συνόλου του τιμολογίου , στ) για το τιμολόγιο ...1Α-...Α-...Α/1.3.2019 αξίας 6.192,25 ευρώ κρίθηκε μη επιλέξιμη η δαπάνη του συνόλου του τιμολογίου, ζ) για το τιμολόγιο Α.../1.3.2019 του ιδίου εκδότη αξίας 8.242,10 ευρώ κρίθηκε μη επιλέξιμη η δαπάνη του συνόλου του τιμολογίου , η) για το τιμολόγιο του ιδίου εκδότη Α.../1.4.2019 αξίας 19.000,0 ευρώ κρίθηκε μη επιλέξιμη η δαπάνη του συνόλου του τιμολογίου, θ) για το τιμολόγιο .../15.4.2019 του ιδίου εκδότη, αξίας 11.113,0 ευρώ, κρίθηκε μη επιλέξιμη η δαπάνη του συνόλου του τιμολογίου , ι) για το τιμολόγιο .../22.4.2019 του ιδίου εκδότη, αξίας 26.000,0 ευρώ, κρίθηκε μη επιλέξιμη η δαπάνη του συνόλου του τιμολογίου. Τέλος για το τιμολόγιο .../28.2.2019 του εκδότη ... .. ΕΠΕ αξίας 25.500,0 ευρώ κρίθηκε μη επιλέξιμη η δαπάνη του συνόλου του τιμολογίου για το λόγο ότι κατά τον επιτόπιο έλεγχο δεν πιστοποιήθηκε το αναβατόριο εμπορευμάτων. Βάσει των ανωτέρω περικοπών οι συνολικά πιστοποιημένες δαπάνες του έργου διαμορφώθηκαν σε 102.282,70 ευρώ έναντι

επιχορηγούμενου προϋπολογισμού 399.906,59 ευρώ. Κατόπιν αυτού κρίθηκε ότι, το υλοποιηθέν και πιστοποιηθέν οικονομικό αντικείμενο του έργου ανέρχεται σε ποσοστό υλοποίησης 30,08% είναι δηλαδή μικρότερο του 40% του αρχικώς εγκεκριμένου επιχορηγούμενου. Συνεπώς το έργο κρίθηκε μη ολοκληρωμένο και μη λειτουργικό.

24. Η ήδη εκκαλούσα υπέβαλε κατά της τελικής έκθεσης πιστοποίησης τις από 10.10.2024 αντιρρήσεις της με τις οποίες προέβαλε, μεταξύ άλλων, ότι μετά την απορρόφηση της αρχικής δικαιούχου από την εκκαλούσα, ο εξοπλισμός της επένδυσης μεταφέρθηκε στις εγκαταστάσεις της εκκαλούσας και άρχισε να εγκαθίσταται στις νέες διευθύνσεις και βρίσκεται σε στάδιο ολοκλήρωσης ώστε να τεθεί πάλι σε λειτουργία. Υποστήριξε δε ότι διαθέτει όλες τις απαιτούμενες άδειες λειτουργίας. Οι αντιρρήσεις της εκκαλούσας απορρίφθηκαν με την από 21.10.2024 έκθεση αξιολόγησης αντιρρήσεων του ΕΦΕΠΑΕ, η οποία διαβιβάστηκε στην εκκαλούσα με το Ν...ΠΕ-.../21.10.2024 έγγραφο του ΕΦΕΠΑΕ, με την αιτιολογία ότι υπήρχε ικανό χρονικό διάστημα για να τεθεί σε εγκατάσταση και σε λειτουργία ο εξοπλισμός της επένδυσης στους νέους τόπους υλοποίησης από 30.12.2022 οπότε και ολοκληρώθηκε η συγχώνευση των δύο εταιρειών. Κατόπιν όλων των ανωτέρω εκδόθηκε η προσβαλλόμενη απόφαση με ταυτόσημη αιτιολογία με αυτή της από 25.9.2024 τελικής έκθεσης πιστοποίησης, ήτοι ότι το έργο είναι μη ολοκληρωμένο, μη λειτουργικό και δεν έχει προσκομιστεί σχετική άδεια ή αίτημα για έκδοση άδειας, με βάση την κείμενη νομοθεσία.

25. Με το δεύτερο λόγο της κρινόμενης έφεσης που εξετάζεται ως πρώτος, προβάλλεται ότι οι προσβαλλόμενες αποφάσεις στερούνται νόμιμης αιτιολογίας διότι δεν αναφέρουν τις διατάξεις του νόμου στις οποίες στηρίζονται, ειδικά δεν αναφέρονται οι διατάξεις που παραβιάστηκαν για την έκδοση της άδειας λειτουργίας, δεν προκύπτει η ιστορική αιτία της επιβαλλόμενης ολικής δημοσιονομικής διόρθωσης, δεν προκύπτει η αιτία για την οποία το αντικείμενο έχει υλοποιηθεί σε ποσοστό 30,08%, δεν προκύπτει η δημοσιονομική επίπτωση των επικαλούμενων παραβάσεων, ενώ η διαπίστωση ότι το έργο είναι μη λειτουργικό είναι παντελώς αόριστη και στερείται επαρκούς αιτιολογίας.

26. Η 126829/ΕΥΘΥ 1217/8.12.2015 ΚΥΑ ορίζει στο άρθρο 4 ότι: «1. Μετά την ολοκλήρωση της επιτόπιας επαλήθευσης από την αρμόδια ΔΑ/ΕΦ (...), η αρμόδια ΔΑ/ΕΦ (...) συντάσσει σχετική έκθεση επιτόπιας επαλήθευσης/επιθεώρησης (...) 2. Στην περίπτωση που κατά την επιτόπια επαλήθευση/επιθεώρηση διαπιστώνεται παρατυπία και αφορά δαπάνες για τις οποίες έχει καταβληθεί η αντίστοιχη δημόσια συνεισφορά, αυτή αναφέρεται στην έκθεση επιτόπιας επαλήθευσης/επιθεώρησης με κατάλληλη τεκμηρίωση και αναφορά των διατάξεων που παραβιάστηκαν και προτείνεται δημοσιονομική διόρθωση και στις περιπτώσεις που προβλέπονται από την παρ. 3 του άρθρου 33 του Ν. 4314/2014 και ανάκτηση των ποσών που έχουν καταβληθεί αχρεωστήτως ή παρανόμως. Στο άρθρο 8 ότι: «1. Στην απόφαση δημοσιονομικής διόρθωσης αναφέρονται (...) • η αναλυτική αιτιολογία της δημοσιονομικής διόρθωσης, με ειδική αναφορά στις διατάξεις που παραβιάστηκαν καθώς και τον τρόπο παραβίασής τους.(...)».

27. Από τις άνω διατάξεις σε συνδυασμό και με το άρθρο 17 του ν. ν. 2690/1999 (Α' 45), όπως δε επιβάλλεται κατ' επιταγή των άρθρων 41 παρ. 2γ, 47 και 48 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΧΘΔΕΕ – ΕΕ C 202/7.6.2016) που έλκονται σε εφαρμογή, ενόψει του ότι οι προσβαλλόμενες εκδόθηκαν κατ' εφαρμογή του ενωσιακού δικαίου (άρθρο 51 ΧΘΔΕΕ), συνάγεται ότι η αιτία της ακύρωσης της ενωσιακής και εθνικής χρηματοδότησης πρέπει να προκύπτει κατά τρόπο που να καθιστά αυτόν που αφορά γνώστη των λόγων που τη δικαιολογούν, προκειμένου να μπορεί να κατανοήσει τις παρατυπίες που του αποδίδονται και να βάλει κατ' αυτών, υπερασπιζόμενος με λυσιτέλεια τα συμφέροντά του. Το ζήτημα δε αν η αιτιολογία ικανοποιεί με επάρκεια τις ανωτέρω απαιτήσεις εκτιμάται αναλόγως των περιστάσεων της συγκεκριμένης υπόθεσης, ιδίως του περιεχομένου της προσβαλλόμενης πράξης, της φύσης των προσβαλλόμενων κατ' αυτής λόγων και του συμφέροντος που έχει στην παροχή διευκρινίσεων ο αποδέκτης της. Εξάλλου, ο λόγος έφεσης σχετικά με την παραβίαση της υποχρέωσης αιτιολόγησης πρέπει να διακρίνεται από τον λόγο ως προς το βάσιμο του περιεχομένου στην προσβαλλόμενη πράξη αιτιολογικού ερείσματος σχετικά με την επιβολή της δημοσιονομικής διόρθωσης και ανάκτησης,

ο οποίος εμπίπτει στη θεμελίωση της αποδιδόμενης παραβίασης του ενωσιακού και εθνικού δικαίου που ρυθμίζει την επίμαχη κάθε φορά χρηματοδοτική συνεισφορά. (ΕΛΣυν Τμ Δέκατο 1653/2024, σκ. 47, Έβδομο 676/2023 και εκεί νομολογία).

28. Από την επισκόπηση της προσβαλλόμενης απόφασης, σε συνδυασμό και με τα αναφερόμενα στην από 25.9.2024 έκθεση ελέγχου, προκύπτει ότι περιγράφεται αναλυτικά και με επάρκεια η συλλογιστική της διοίκησης, με βάση την οποία οδηγήθηκε στο συμπέρασμα ότι έχει υλοποιηθεί ποσοστό του έργου μικρότερο του 40%, το οποίο επιβάλλεται με βάση την οικεία «Πρόσκληση», προκειμένου το έργο να θεωρείται ολοκληρωμένο και λειτουργικό. Γίνεται δε αναφορά του μηχανολογικού εξοπλισμού και της αξίας του, που βρέθηκε εκτός λειτουργίας εξαιτίας του γεγονότος ότι δεν είχε εγκατασταθεί, γίνεται επίσης ειδική αναφορά στο κανονιστικό πλαίσιο των ενωσιακών και εθνικών νόμων, που διέπουν το καθεστώς της ενίσχυσης και ειδική αναφορά στην παραβιασθείσα διάταξη του κεφαλαίου 13 της «Πρόσκλησης». Εξάλλου, όπως διαπιστώνεται και από το δικόγραφο της κρινόμενης έφεσης, η εκκαλούσα έχει αντιληφθεί την αποδιδόμενη παράβαση κατά τρόπο που να μπορεί αντικειμενικά να καταστρώσει με λυσιτέλεια την άμυνά της. Σε ό,τι αφορά επομένως το αιτιολογικό έρεισμα της προσβαλλόμενης που συνίσταται στο γεγονός ότι το πιστοποιηθέν οικονομικό αντικείμενο του έργου ανέρχεται σε ποσοστό υλοποίησης 30,08%, είναι δηλαδή μικρότερο του 40% του αρχικώς εγκεκριμένου επιχορηγούμενου, με αποτέλεσμα το έργο να κριθεί μη ολοκληρωμένο και μη λειτουργικό, κρίνεται ότι η αιτιολογία είναι επαρκής, απορριπτομένου ως αβασίμου του σχετικώς προβαλλόμενου λόγου.

29. Σε ό,τι αφορά στο δεύτερο αιτιολογικό έρεισμα της μη προσκόμισης σχετικής άδειας ή αιτήματος για έκδοση άδειας, «με βάση την κείμενη νομοθεσία» ο λόγος παρίσταται βάσιμος. Ειδικότερα, δεν γίνεται καμία αναφορά στο κανονιστικό πλαίσιο που επιβάλλει την προηγούμενη αδειοδότηση της εκκαλούσας προκειμένου να ασκήσει τη δραστηριότητά της. Εξάλλου, η έλλειψη αδειοδότησης διαπιστώθηκε μόνο σε σχέση με την έδρα της εκκαλούσας στην οδό ... και ... στο Μοσχάτο καθώς και στο υποκατάστημα επί της οδού ... .., ενώ τέτοια έλλειψη δεν διαπιστώθηκε για το κατάστημα της Αργυρούπολης, επί του οποίου είχε δηλωθεί ότι θα μετεγκατασταθεί ο επιχορηγούμενος εξοπλισμός. Επομένως

δεν προκύπτει η συνδρομή εκείνων των προϋποθέσεων, οι οποίες εντασσόμενες στο οικείο κανονιστικό πλαίσιο, επιβάλλουν υποχρεωτικά την έκδοση αδειάς για την άσκηση της δραστηριότητας της, ειδικά στους τόπους αυτούς, με το δεδομένο μάλιστα ότι ο εξοπλισμός δεν βρέθηκε εγκατεστημένος και σε παραγωγική λειτουργία στους τόπους αυτούς. Δοθέντος ότι η εκκαλούσα προέβαλε με τις αντιρρήσεις της ότι λειτουργεί νόμιμα από πολλών ετών, ισχυρισμό που επαναλαμβάνει με την κρινόμενη έφεσή της, έπρεπε να της γνωστοποιηθούν οι διαπιστωθείσες από τον έλεγχο προϋποθέσεις που επιβάλλουν την προηγούμενη αδειοδότησή της, στους συγκεκριμένους τόπους καθώς και το οικείο κανονιστικό πλαίσιο, ώστε να μπορεί να αμυνθεί λυσιτελώς κατά των προσβαλλομένων αποφάσεων και το Δικαστήριο ακολούθως να μπορεί να εξάγει ασφαλή δικανική κρίση περί της τυχόν υποχρέωσης της εκκαλούσας υπαγωγής στο συγκεκριμένο καθεστώς αδειοδότησης για την άσκηση της δραστηριότητάς της.

30. Με τον τέταρτο λόγο της κρινόμενης έφεσης, που πρέπει να εξεταστεί ως δεύτερος, προβάλλεται ότι δεν υφίστανται οι αποδιδόμενες παραβάσεις, δοθέντος ότι φυσικό επακόλουθο της συγχώνευσης των δύο εταιρειών ήταν η μετεγκατάσταση του παγίου εξοπλισμού που σήμερα είναι πλήρως λειτουργικός στις νέες εγκαταστάσεις της εκκαλούσας. Προβάλλεται, συναφώς, ότι συντρέχει περίπτωση ανωτέρας βίας, η οποία συνίσταται στη συγχώνευση των δύο εταιρειών που επέβαλε τη μετεγκατάσταση του εξοπλισμού, ενώ τέλος με το τρίτο σκέλος του ίδιου λόγου προβάλλεται ότι κατά παράβαση της αρχής της χρηστής διοίκησης δεν παρασχέθηκε εύλογο χρονικό περιθώριο, μετά τη γνωστοποίηση της έγκρισης των τροποποιήσεων λόγω της συγχώνευσης, προκειμένου να μετεγκατασταθεί ο εξοπλισμός της επένδυσης στις νέες εγκαταστάσεις της εκκαλούσας.

31. Με τον τρίτο λόγο της κρινόμενης έφεσης προβάλλεται ότι οι προσβαλλόμενες αποφάσεις είναι αντίθετες στην αρχή της αναλογικότητας, δοθέντος ότι η επένδυση είχε πιστοποιηθεί ότι ολοκληρώθηκε, ενώ δεν ελήφθη υπόψη το γεγονός ότι η φερόμενη παρατυπία της μη εγκατάστασης του επενδυτικού εξοπλισμού, στις νέες τοποθεσίες, θα μπορούσε να διορθωθεί εάν παρεχόταν ο απαραίτητος χρόνος στην εκκαλούσα, προς τούτο, μετά την έγκριση

της συγχώνευσης και των λοιπών ζητούμενων τροποποιήσεων από τον ΕΦΕΠΑΕ. Οι λόγοι αυτοί πρέπει να εξεταστούν από κοινού.

32. Η ανάκληση της δημόσιας συνεισφοράς με την εκκαθάριση αυτής από τους τηρούμενους λογαριασμούς και η ανάκτηση του αχρεωστήτως καταβληθέντος μέρους της, που επιβάλλεται δια της προσβαλλόμενης απόφασης, αποτελούν, όπως ήδη προεκτέθηκε διοικητικά μέτρα, για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης, με στόχο την αποκατάσταση του ενωσιακού προϋπολογισμού, από ενδεχόμενη ζημία, που προκαλείται εξαιτίας «παρατυπιών» κατά τη διαχείριση των πόρων των Ταμείων, όπως και του ΕΤΠΑ (βλ. απόφαση ΔΕΕ της 26.5.2016, συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-260/14 και C-261/14, *Județul Neamț, Județul Bacău κλπ*). Ως «παρατυπία» ορίζεται «κάθε παράβαση του ενωσιακού ή του σχετικού με την εφαρμογή του εθνικού δικαίου, η οποία προκύπτει από πράξη ή παράλειψη οικονομικού φορέα που εμπλέκεται στην εφαρμογή και η οποία ζημιώνει ή ενδέχεται να ζημιώσει τον προϋπολογισμό της Ένωσης, με καταλογισμό αδικαιολόγητης δαπάνης (...)» (βλ. άρθρα 2 περ. 36 του Καν. 1303/2013 και 3 περ. 19 του ν. 4314/2014). Απαραίτητη προϋπόθεση για τη στοιχειοθέτηση παρατυπίας, συνεπώς είναι (α) η διαπίστωση παραβίασεως του ενωσιακού ή του κατ' εφαρμογή αυτού εθνικού δικαίου, (β) η παράβαση αυτή να οφείλεται σε πράξη ή παράλειψη ενός «οικονομικού φορέα» και (γ) να συνεπάγεται, ακόμα και ως ενδεχόμενο, την πρόκληση ζημίας σε βάρος του ενωσιακού προϋπολογισμού (Ελ.Συν. Ολομ. 18/2020, σκ. V.A, Τμ Δέκατο 1296/2025, Τμ I 1450/2018, σκ. IV.5, πρβλ. απόφαση της 26ης Μαΐου 2016, *Județul Neamț και Județul Bacău*, C-260/14 και C-261/14, σκέψεις 37 και 43, απόφαση της 6ης Δεκεμβρίου 2017, *Compania Nadolională de Administrare a Infrastructurii Rutiere*, C-408/16, σκέψη 55).

33. Εξάλλου, μια από τις ουσιώδεις δεσμεύσεις του δικαιούχου, που απορρέουν από το οικείο νομοθετικό πλαίσιο που ρυθμίζει τη χρηματοδοτική συνδρομή του ΕΤΠΑ και η οποία αποτελεί και αντικείμενο των ελέγχων που διεξάγονται από τη Διαχειριστική Αρχή ή τον ΕΦΔ (αρ. 125 παρ. 4 του Καν. 1303/2013, πρβ. ΔΕΕ απόφαση της 1ης Οκτωβρίου 2020, *LSEZ SIA «Elme Messer Metalurgs» κατά Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra*, στην υπόθεση

C-743/18, σκ. 54) είναι η υλοποίηση του σχεδίου της επένδυσης, σύμφωνα με τους όρους στήριξης της πράξης και την απόφαση έγκρισης, ώστε το έργο να καταστεί πλήρως λειτουργικό και να συμβάλλει στην επίτευξη των στόχων για τους οποίους δόθηκε η χρηματοδοτική συνδρομή (βλ. ΕλΣυν Ολ. 1440/2022, σκ. 67, 1298/2025, σκ. 3, Δ.Ε.Κ. αποφ. της 19ης Ιανουαρίου 2006, Comunit  montana della Valnerina, C-240/03 P, σκέψη 86, Διάταξη της 25ης Νοεμβρίου 2004, Vela και Tecnagrind κατά Επιτροπής, P-18/03 P, σκέψη 135).

34. Από τις διατάξεις της οικείας «Πρόσκλησης» (βλ. σκ. 11) συνάγεται ότι οι δικαιούχοι βαρύνονται με την υποχρέωση, ακόμα και μετά την «Τελική Έκθεση Επαλήθευσης – Πιστοποίησης της Πράξης», με την οποία βεβαιώνεται ότι η πράξη ολοκληρώθηκε εμπρόθεσμα, να μην διακόπτουν την υλοποίηση και λειτουργία της επένδυσης, έως και την τελική πληρωμή της δημόσιας δαπάνης σε αυτούς (αρ. 14.1 παρ. ix της Πρόσκλησης). Η οικεία υποχρέωση, σε συμφωνία με το ενωσιακό κανονιστικό πλαίσιο, διασφαλίζει την ομαλή μετάβαση στο καθεστώς των μακροχρόνιων υποχρεώσεων (αρ. 14.2 της Πρόσκλησης), όπου μετά τη διαπίστωση της ολοκλήρωσης της επένδυσης, αυτή επιβάλλεται να λειτουργήσει για διάστημα τριών (3) ετών, κατά το οποίο παράγονται και αναπτύσσονται τα αναμενόμενα κοινωνικά ωφέληματα από τη λειτουργία της και εκπληρώνεται με τον τρόπο αυτό ο στόχος της χρηματοδότησης (βλ. σκ 4).

35. Στην προκειμένη περίπτωση διαπιστώνεται ότι, η εκκαλούσα, όπως και η ίδια συνομολογεί με την κρινόμενη έφεσή της και προέβαλε με τις αντιρρήσεις της, και όπως διαπίστωσε και ο έλεγχος, μετά τη συγχώνευση, ξεκίνησε τη μεταφορά του εξοπλισμού στις νέες τοποθεσίες που δραστηριοποιούνταν η εκκαλούσα απορροφώσα εταιρεία. Το γεγονός αυτό συνιστά, κατά την κοινή πείρα και λογική, διακοπή της παραγωγικής δραστηριότητας της επένδυσης. Το χρονικό διάστημα, εξάλλου, από τη συντέλεση της συγχώνευσης (30.10.2022), στην οποία αποδίδεται και από την εκκαλούσα η αιτία μεταφοράς του παγίου εξοπλισμού και τοποθετείται χρονικά η διακοπή της λειτουργίας του, έως και τον έλεγχο (Σεπτέμβριο του 2024), κατά την κρίση του Τμήματος, είναι μεγάλο και επαρκούσε χρονικά για τη μεταφορά, εγκατάσταση και θέση σε λειτουργία του παγίου εξοπλισμού στη νέα ή και στις νέες ακόμα τοποθεσίες που δραστηριοποιούνταν η

εκκαλούσα. Εξάλλου, ανεξαρτήτως αυτού, και από 1^η.8.2023, οπότε και επιτράπηκαν οι εταιρικές μεταβολές των «δικαιούχων» υπό τις οριζόμενες στην .../1.8.2023 απόφαση προϋποθέσεις (βλ. σκ. 14), το χρονικό διάστημα ήταν επαρκές έως και το Σεπτέμβριο του 2024. Επομένως δεν γίνεται δεκτός ο ισχυρισμός της εκκαλούσας ότι βρισκόταν όλο αυτό το χρονικό διάστημα σε διαδικασία μετεγκατάστασης, που συνιστά, όπως προεκτέθηκε, νόμιμη ενέργεια με βάση την Πρόσκληση, αλλά και την μετέπειτα Ν...ΠΕ-.../23.9.2024 εγκριτική επιστολή του ΕΦΕΠΑΕ.

36. Περαιτέρω ούτε η συγχώνευση μπορεί να στοιχειοθετήσει λόγο ανωτέρας βίας, διότι, εξ ορισμού, η απαλλαγή του δικαιούχου για λόγους ανωτέρας βίας προϋποθέτει την συντέλεση γεγονότων ξένων προς τη βούλησή του, που είναι ασυνήθη και απρόβλεπτα των οποίων (αντικειμενικό στοιχείο) οι συνέπειες δεν μπορούσαν να αποφευχθούν με όση επιμέλεια και αν αυτός είχε επιδείξει (υποκειμενικό στοιχείο) (ΕλΣυνΤμ Δέκατο 443/2025, σκ. 23 και εκεί νομολογία). Η συγχώνευση αποτελεί μια συνειδητή και ελεύθερη επιλογή αμφοτέρων των εταιρειών που συγχωνεύθηκαν, ήτοι της αρχικής δικαιούχου, απορροφόμενης και της εκκαλούσας, απορροφώσας εταιρείας. Σε κάθε περίπτωση, είναι νόμιμη η αιτιολογία απόρριψης των αντιρρήσεων της εκκαλούσας, ότι υπήρχε ικανό χρονικό διάστημα για να τεθεί σε εγκατάσταση και σε λειτουργία ο εξοπλισμός της επένδυσης στους νέους τόπους υλοποίησης από 30.12.2022, οπότε και ολοκληρώθηκε η συγχώνευση των δύο εταιρειών. Συνεπώς είναι απορριπτός ο προβαλλόμενος ισχυρισμός ότι ο ΕΦΕΠΑΕ δεν παρείχε εύλογο χρονικό διάστημα για τη συντέλεση της μετεγκατάστασης μετά τη συγχώνευση.

37. Ωστόσο, κατά την κρίση του Τμήματος δεν μπορεί να παραγνωριστεί το γεγονός ότι ο έλεγχος για την τελική επαλήθευση ολοκλήρωσης της επένδυσης, στη νέα ή στις νέες τοποθεσίες μετεγκατάστασης του εξοπλισμού, πραγματοποιήθηκε ενώ εκκρεμούσε το αίτημα που η εκκαλούσα είχε υποβάλει, καθ' υπόδειξη του ιδίου του ΕΦΕΠΑΕ για έγκριση τόσο της συγχώνευσης όσο και της μετεγκατάστασης. Πολλώ μάλλον όταν, εξαιτίας της φύσης και των συνεπειών του τελικού ελέγχου, όπως προβλέπεται από την οικεία πρόσκληση, πρέπει να ενημερωθεί εγγράφως ο δικαιούχος προκειμένου αυτός να είναι κατάλληλα

προετοιμασμένος. Από τις διατάξεις της οικείας «Πρόσκλησης» προκύπτει παγίως ότι προηγείται χρονικά των οποιωνδήποτε μεταβολών η προηγούμενη έγκρισή τους από τον ΕΦΔ και εν προκειμένω τον ΕΦΕΠΑΕ. Δεν αποκλείεται, με βάση τη διατύπωση της «Πρόσκλησης», να εγκριθούν εκ των υστέρων, μονομερείς μεταβολές των όρων υλοποίησης της Πράξης. Πάντως, όπως ορίζεται, εάν δεν προηγηθεί χρονικά η έγκριση, οι μονομερείς μεταβολές που προηγήθηκαν μπορεί να έχουν ως συνέπεια την διακοπή της χρηματοδότησης. Συνεπώς σε περίπτωση μεταβολής της έδρας της επένδυσης, ευλόγως, και δη νομίμως, αναμένει ο δικαιούχος την προηγούμενη έγκριση του αιτήματός του για μετεγκατάσταση από τον ΕΦΕΠΑΕ, ενόψει των ανατρεπτικών και ζημιογόνων συνεπειών, που ενδέχεται να έχει η τυχόν απόρριψη του αιτήματος. Αν ο δικαιούχος έχει ξεκινήσει την μεταφορά των παγίων στοιχείων της επένδυσής του στη νέα τοποθεσία και έχει δρομολογήσει στην ουσία τη μετεγκατάστασή της επένδυσής του οφείλει να αναμείνει την έγκριση του ΕΦΕΠΑΕ προκειμένου να την ολοκληρώσει.

38. Κατόπιν όλων των προαναφερομένων, κατά την κρίση του Τμήματος, συντελέστηκε, εν προκειμένω, παρατυπία εκ μέρους της εκκαλούσας η οποία συνίσταται στη διακοπή της παραγωγικής δραστηριότητας του έργου, για το χρονικό διάστημα από 30.10.2022 έως 5.9.2024, οπότε και ζήτησε, νομίμως, την έγκριση της συγχώνευσης και μετεγκατάστασης της επένδυσης. Συνεπεία δε της παράβασης αυτής διακυβεύεται η ομαλή μετάβαση στο καθεστώς των μακροχρόνιων υποχρεώσεων, στο οποίο, όπως αναφέρθηκε, αναπτύσσονται οι επωφελείς κοινωνικές συνέπειες της πράξης. Συνεπώς υφίσταται το ενδεχόμενο ζημίας, από τη ματαίωση του σκοπού της χρηματοδότησης. Όμως προώρως και δη μη νομίμως κρίθηκε, με βάση τα προαναφερθέντα, ότι η επένδυση της εκκαλούσας δεν έχει ολοκληρωθεί, ενώ ήδη δρομολογείτο διαδικαστικά η έγκριση της μετεγκατάστασης που προηγείτο χρονικά, ως στάδιο της διαδικασίας, της ολοκλήρωσης. Ως εκ τούτου, μη νομίμως κρίθηκε ότι εξαιτίας της εγκατάστασης του εξοπλισμού, οι δαπάνες αγοράς αυτού καθίστανται μη επιλέξιμες, δοθέντος ότι η εγκατάσταση αυτή έπεται, νομίμως και ευλόγως, της εγκριτικής απόφασης του ΕΦΕΠΑΕ. Σε κάθε περίπτωση, οι διακυβευόμενες δημοσιονομικές επιπτώσεις της παρατυπίας, που κατά την κρίση του Τμήματος υφίσταται, ουδόλως δύνανται να

εξομοιωθούν με την οριστική ματαίωση των στόχων του προγράμματος, που θα δικαιολογούσε τη συνολική κατάργηση της χρηματοδότησης. Τούτο διότι, κατόπιν της εγκριτικής (Ν...ΠΕ-.../23.9.2024) επιστολής του ΕΦΕΠΑΕ για τη μετεγκατάσταση της επένδυσης, καθίσταται σε εκκρεμότητα το επόμενο διαδικαστικό στάδιο της τελικής επαλήθευσης και πιστοποίησης ολοκλήρωσης της πράξης, συνεπώς και το στάδιο των μακροχρόνιων υποχρεώσεων, όπου δύναται το έργο να εκπληρώσει το σκοπό για τον οποίο πραγματοποιήθηκε.

39. Ακολούθως το Τμήμα, συνεκτιμώντας τις δημοσιονομικές συνέπειες της διαπιστωθείσας παράβασης, τη φύση και τη σοβαρότητά αυτής, το χρονικό διάστημα που διήρκεσε η διακοπή της παραγωγικής δραστηριότητας της επένδυσης, το γεγονός δε ότι αυτή είχε ήδη ολοκληρωθεί και λειτούργησε για χρονικό διάστημα σχεδόν ενός έτους (από 24.11.2021 έως 30.10.2022), καθώς και το γεγονός ότι η εκκαλούσα δρομολόγησε, εν τέλει, τη διαδικασία έγκρισης της συγχώνευσης και μετεγκατάστασης της επένδυσης, η οποία εγκρίθηκε από τον ΕΦΕΠΑΕ, κρίνει ότι η ολική ανάκληση της δημόσιας συνεισφοράς συνιστά εν προκειμένω μέτρο δυσανάλογο και βαίνει πέραν του αναγκαίου, με βάση τα άνω κριτήρια, μέτρου, ενώ δεν δικαιολογεί την απένταξη της εκκαλούσας από το πρόγραμμα. Συνεπώς, κατά παραδοχή του προβαλλόμενου λόγου για παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας, το Τμήμα κρίνει, συνεκτιμώντας όλα τα προαναφερθέντα, ότι μη νομίμως ανακλήθηκε η απόφαση ένταξης, ενώ το ύψος της επιβαλλόμενης δημοσιονομικής διόρθωσης και ανάκτησης πρέπει να μειωθεί στο ποσό των 50.000,0 ευρώ.

40. Εξάλλου, με τον πρώτο λόγο της κρινόμενης έφεσης προβάλλεται ότι με τις προσβαλλόμενες αποφάσεις παραβιάζεται η δικαιολογημένη εμπιστοσύνη της εκκαλούσας, δοθέντος ότι αφενός είχαν ήδη διενεργηθεί δύο (2) έλεγχοι από τους οποίους διαπιστώθηκε ότι το αντικείμενο της επένδυσης είχε ολοκληρωθεί, αφετέρου είχε ενημερωθεί ήδη ο ΕΦΕΠΑΕ από τον Ιανουάριο του 2022 για τη διενεργηθείσα συγχώνευση των δύο εταιρειών. Ανεξαρτήτως των λοιπών προϋποθέσεων, η εμπιστοσύνη του καταλογιζόμενου προσώπου προστατεύεται ως δικαιολογημένη στην περίπτωση που στηρίζεται σε προηγούμενες, συγκεκριμένες, σαφείς, ανεπιφύλακτες και συγκλίνουσες διαβεβαιώσεις των αρμοδίων

διοικητικών αρχών (αντί πολλών ΕλΣυνΟλ. 98/2025, σκ. 2, Τμ. Δέκατο 861/2025, σκ. 23, 1480/2025, σκ. 30, απόφαση του Γεν. ΔΕΕ της 14.7.2016 στην υπόθεση Τ-661/2014). Στην προκειμένη περίπτωση, από τους σαφείς όρους της Πρόσκλησης προκύπτει ότι ο δικαιούχος έχει την υποχρέωση μετά την ολοκλήρωση της επένδυσης να μην διακόπτει για κανένα λόγο την παραγωγική λειτουργία της επένδυσης, εκτός εάν συντρέχει ανωτέρα βία, η οποία, όπως προεκτέθηκε, δεν στοιχειοθετείται στην προκειμένη περίπτωση βλ. σκ.36 της παρούσας). Η υποχρέωση αυτή είναι σαφής και έπεται του σταδίου της τελικής επαλήθευσης για την πιστοποίηση ολοκλήρωσης του φυσικού και οικονομικού αντικειμένου του έργου. Οι έλεγχοι δε που πραγματοποιήθηκαν για την ενδιάμεση καταβολή και την ολοκλήρωση του έργου, δεν παρέχουν καμία διαβεβαίωση ότι για το μετέπειτα χρονικό διάστημα η εκκαλούσα μπορούσε να διακόψει τη λειτουργία της επένδυσης. Επίσης το γεγονός ότι ενδεχομένως ενημερώθηκε ο ΕΦΕΠΑΕ για τη συγχώνευση, επ' ευκαιρία της υποβολής των δικαιολογητικών για την εκταμίευση της τελευταίας δόσης, δεν σημαίνει ότι αυτός παρείχε και ρητή διαβεβαίωση για τη διακοπή της παραγωγικής λειτουργίας του έργου. Επομένως ο προβαλλόμενος λόγος περί παραβίασης της αρχής της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος.

41. Με τον πέμπτο λόγο της κρινόμενης έφεσης προβάλλεται ότι το δικαίωμα του Δημοσίου για την ανάκτηση έχει υποπέσει σε παραγραφή. Ο χρόνος έναρξης της παραγραφής ορίζεται στο αρ. 3 παρ. 1 του Κανονισμού (ΕΚ, ΕΥΡΑΤΟΜ) αριθ. 2988/1995 του Συμβουλίου της 18ης Δεκεμβρίου 1995 «σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων» (ΕΕ L 312) «(...) από τη διάπραξη της παρατυπίας (...)» (εδ. α') και «(...) [γ]ια τις διαρκείς παρατυπίες, η παραγραφή τρέχει από την ημέρα που έπαυσε η παρατυπία (...)» (εδ. β'). Η σχετική διάταξη ερμηνευόμενη υπό το πρίσμα της ασφάλειας δικαίου, δεν επιτρέπει στα κράτη μέλη να παρεκκλίνουν από το χρονικό αυτό σημείο έναρξης της προθεσμίας παραγραφής (απόφαση ΔΕΕ της 6.2.2025, Εμπορική Σερρών ΑΕ, C-42/2024). Δοθέντος δε ότι, η ύπαρξη παρατυπίας προϋποθέτει παράβαση διάταξης του ενωσιακού ή του κατ' εφαρμογή αυτού εθνικού δικαίου που προκύπτει «από πράξη ή παράλειψη ενός οικονομικού φορέα»

(βλ. σκ. 25 της παρούσας), όταν η πράξη ή παράλειψη που προκαλεί την παράβαση της διάταξης του ενωσιακού δικαίου, συνεχίζεται, η παρατυπία χαρακτηρίζεται ως «διαρκής» υπό την έννοια του άρθρου 3 παρ. 1 εδ. β' του ανωτέρω Κανονισμού (βλ. ΔΕΕ απόφ. της 2.12.2004, José Martí Peix SA, C-226/03 σκ. 16 -17, πρβλ. ΕλΣυν Έβδ. Τμ. 1620/2023, βλ. Δέκατο Τμ. 610/2025, 1118/2025, σκ. 13).

42. Εν προκειμένω, η παράβαση στην οποία, κατά την κρίση του Τμήματος, υπέπεσε η εκκαλούσα, η οποία συνίσταται στη διακοπή της παραγωγικής λειτουργίας της εγκατάστασης, χαρακτηρίζεται ως διαρκής και έλαβε χώρα από 30.10.2022 έως 5.9.2024. Συνεπώς η έναρξη της παραγραφής εκκινεί από τις 5.9.2024, που έπαυσε η παρατυπία δοθέντος ότι δρομολογήθηκε, με την αίτηση της εκκαλούσας, η έγκριση της συγχώνευσης και μετεγκατάστασης του εξοπλισμού. Σημειωτέον ότι, ο χρόνος κατά τον οποίο πραγματοποιήθηκαν οι ενδιάμεσες καταβολές της χρηματοδότησης, εν προκειμένω δεν επηρεάζει το χρόνο έναρξης της παραγραφής, διότι αυτός εξαρτάται αποκλειστικά, λόγω της φύσης της παρατυπίας, από την παύση αυτής. Συνεπώς εν προκειμένω, δεν τίθεται έως την έκδοση της προσβαλλόμενης απόφασης δημοσιονομικής διόρθωσης (18-2-2025), ούτε, σε κάθε περίπτωση, έως την άσκηση της κρινόμενης έφεσης (14.4.2025), ζήτημα παραγραφής. Ο δε σχετικός λόγος πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος.

43. Κατ' ακολουθίαν των ανωτέρω πρέπει η ένδικη έφεση να γίνει εν μέρει δεκτή, να μεταρρυθμιστεί η προσβαλλόμενη απόφαση και εκτιμωμένων των περιστάσεων να συμψηφιστούν μεταξύ των διαδικών μερών τα δικαστικά έξοδα της κατ' έφεση δίκης (αρ. 314 παρ. 2 ν. 4700/2020).

Για τους λόγους αυτούς

Δέχεται εν μέρει την έφεση.

Ακυρώνει την .../18.2.2025 απόφαση του Γενικού Γραμματέα Διαχείρισης Τομεακών Προγραμμάτων ΕΤΠΑ, ΤΣ και ΕΚΤ, κατά το σκέλος με το οποίο αποφασίστηκε η ανάκληση της απόφασης ένταξης της προκείμενης Πράξης.

Μεταρρυθμίζει την .../18.2.2025 απόφαση του Γενικού Γραμματέα Διαχείρισης Τομεακών Προγραμμάτων ΕΤΠΑ, ΤΣ και ΕΚΤ, κατά το σκέλος με το οποίο επιβλήθηκε δημοσιονομική διόρθωση με ανάκτηση.

Περιορίζει το συνολικό ποσό της δημοσιονομικής διόρθωσης και ανάκτησης στο ποσό των 50.000,0 ευρώ.

Συμψηφίζει τα δικαστικά έξοδα μεταξύ των διαδίκων μερών.

Διατάσσει την απόδοση στην εκκαλούσα του κατατεθέντος παραβόλου έφεσης.

Κρίθηκε και αποφασίστηκε σε διάσκεψη στις 26 Φεβρουαρίου του έτους 2026.

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ-ΕΛΙΣΑΒΕΤ ΚΟΥΛΟΥΜΠΙΝΗ

Η ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ
ΑΡΓΥΡΩ ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΜΑΡΙΑ ΦΟΡΤΣΕΡΑ

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση, στο ακροατήριο του Δικαστηρίου στις 2 Απριλίου 2026

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΕΛΙΣΑΒΕΤ ΚΟΥΛΟΥΜΠΙΝΗ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΜΑΡΙΑ ΦΟΡΤΣΕΡΑ